

et simplicem. Nam in coniunctivo comparatio instituitur duorum cum tertio; et hinc eorum diversitas colligitur. Ut in exemplo allato comparantur tres termini *Titius, catholicus, et liberalis*, et cum *catholicus* sit identicus cum *Titio*, et diversus ab *liberali*; colligitur Titium non esse liberalem. Unde syllogismus simplex hic esset: Qui est catholicus, nequit esse liberalis: atqui Titius est catholicus; ergo nequit esse liberalis.

Ad conditionalem vero ita reduci potest: Si Titius est catholicus, non est liberalis: atqui est catholicus; ergo non est liberalis.

CCXXXIII. QUID SYLLOGISMUS DISIUNCTIVUS. *Syllogismus disiunctivus est syllogismus, in quo, posita propositione disiunctiva proprie, (CXL) ex altero, aut affirmato, aut negato, concluditur alterum negandum, aut affirmandum esse. Ita: Corpus vel movetur vel quiescit, atqui non movetur; ergo quiescit: vel atqui movetur; ergo non quiescit.*

CCXXXIV. QUOTUPLEX EIUS FIGURA. Duplex est eius figura: 1^a cum in minore negat unam partem, ut in conclusione alteram affirmet: 2^a cum in minore affirmat unam partem, ut in conclusione alteram neget.

CCXXXV. EST NE RECTA CONCLUSIO. Patet rectam esse conclusionem in hoc syllogismo. Nam partes *propositionis disiunctivae proprie* nequeunt esse simul verae, et nequeunt esse simul falsae, ideo necessario concluditur ex affirmatione unius negatio alterius, et vicissim.

CCXXXVI. POTEST NE REVOCARI AD CONDITIONALEM ET SIMPLICEM. Potes et hunc revocare ad syllogismum conditionalem et simplicem. Etenim etiam in hoc syllogismo conclusio oritur ex perspecta aliqua identitate, aut diversitate duorum cum tertio. Ita in syllogismo praecedente comparantur hi tres termini *corpus, motum, quiescens*, quorum duo extremi sunt diversi: quare si corpus est identicum cum uno, erit diversum ab alio. Ideoque syllogismus simplex huc rediret: Quod movetur non quiescit: atqui corpus movetur; ergo non quiescit; vel vicissim. Ad conditionalem autem revocari potest, si loco conditionis ponatur minor syl-

logismi, et loco conditionati conclusio: ex. gr. Si corpus non movetur, quiescit: atqui non movetur; ergo quiescit.

ARTIC. XV.

De Dilemmate

CCXXXVII. QUID DILEMMA. *Dilemma est argumentatio, in qua, duobus disiunctive positis, adversario ostenditur ex unoquoque membro aliquid contra ipsum concludi; unde infertur hoc ipsum absolute concludendum esse.* Si plura sunt quam duo membra disiunctiva propositionis, dicitur *trilemma*, et *quadrilemma* etc. Ita Augustinus veritatem fidei Catholicae hunc fere in modum demonstrat: *Fides catholica aut propagata est miraculis, aut sine miraculis: si miraculis; ergo vera est, utpote miraculis confirmata: si sine miraculis, hoc est maximum miraculum quod sine miraculis propagata est; ergo rursus vera est; ergo fides catholica est vera.* (De Civ. Dei L. XXII c. 8). Requiritur autem ad eius rectitudinem, ut divisio disiunctiva sit completa, et recta sit illatio ex singulis membris, et non possit ipsum argumentum ab adversario retorqueri.

CCXXXVIII. EST NE RECTA EIUS CONCLUSIO. Recta est certe conclusio in dilemmate; quod enim competit alicui, in quacumque hypothesi spectetur, necesse est ut ei competat absolute: huc vero redit vis dilemmatis.

CCXXXIX. Latet autem in ipso syllogismus; nam ratiocinium aliquod est. Sane in exemplo allato habes duo extrema, quae in conclusione coniunguntur, et terminum medium membris disiunctivae contentum, propter quem haec coniunctio fit. Quare ad hunc syllogismum revocari potest. *Doctrina propagata miraculis est vera: atqui fides catholica est doctrina propagata miraculis; ergo est vera.*

Formulam generalem eius reductionis habes a cl. Tongiorgi (Instit. Log. P. 1^a L. III. c. 4. a. 3) « Sit C conclusio adversarii, tum A et B membra propositionis disiunctivae: haec erit reductionis formula: *Si C vera est, verificaretur vel*

stante A, vel stante B: atqui nec stante A, nec stante B, verificatur C; ergo C vera non est. Quae formula, ut vides, est syllogismus conditionalis secundum figuram negantem. »

Nota: Nihil dicimus de *enthymemate*; quia prout a non paucis recentioribus spectatur, est syllogismus, qui non differt a communi, nisi eo quod *expressio* eius contractior est, *implicite* continens quod alter *explicite*. Penes veteres vero discrimen enthymematis a syllogismo petebatur a *materia*; ille nempe *simpliciter syllogismus* dicebatur, qui in materia necessaria et certa versaretur, cuius scilicet conclusio esset per se certa; *enthymema* autem, quod versaretur in materia probabili, cuius nimirum conclusio esset probabilis. Quare ille proprius philosophorum, istud oratorum proprium dicebatur. Cf. Arist. Rhet. L. I c. 1.

ARTIC. XVI.

De syllogismo complexo, et de regula generali pro cognoscenda rectitudine cuiuscumque syllogismi.

CCXL. QUID SYLLOGISMUS COMPLEXUS. *Syllogismus complexus est syllogismus, qui propter terminos certo modo dispositos difficultatem aliquam offerre potest.* Cuiusmodi sunt 1° in quibus terminus aliquis extremus complexus dividitur in praemissis: ut, *Catholicus credit auctoritati Ecclesiae; Ecclesia est infallibilis; ergo credit auctoritati infallibili.*

2° in quibus propositio, quae principalis videtur, est incidens: ut *Aristoteles refert philosophos omnes graecos antiquos negasse creationem; atqui Thales est philosophus graecus antiquus; ergo Thales negavit creationem.*

3° in quibus propositiones constant terminis obliquis: ut *Christianorum est multa pati pro salute obtinenda; tu es Christianus; ergo tu debes multa pati pro obtinenda salute.*

CCXLI. QUOMODO COGNOSCITUR EIUS RECTITUDO. Cognosci autem potest rectitudo conclusionis in his syllogismis du-

plici via. 1^a est per reductionem ad syllogismum simplicem; quae fit eruendo ab illis syllogismis tres ipsos terminos, qui reapse comparantur in ratiocinatione, eosque disponendo in figuram syllogismi; ut *Qui credit Ecclesiae, credit auctoritati infallibili: catholicus credit Ecclesiae; ergo credit auctoritati infallibili.*

2^a est expedita magis. Aliquando enim non admodum facile foret hanc reductionem instituire. Ea vero, quam modo tradituri sumus, non pro his tantum syllogismis, sed pro omnibus est opportuna. Innititur autem huic legi: in quovis syllogismo recta erit conclusio, si una praemissarum contineat conclusionem, altera declaret conclusionem in illa contineri. Sane huc redit omnis syllogismus. In affirmativo enim, ut *Omne mutabile est finitum, Homo est mutabilis; ergo est finitus*: una ex praemissis, quae est maior, continet conclusionem, si homo idem sit ac aliquod ens mutabile; porro ita esse declarat altera praemissa. Item in negativo: *Omne corpus est extensum, Mens non est extensa; ergo mens non est corpus*: secunda praemissa continet conclusionem, si quodvis corpus sit extensum; id autem prima declarat.

Et re quidem vera cum in quovis syllogismo conclusio probetur; una ex praemissis debet esse aliquod principium, quo conclusio evincatur; principia vero virtute continent conclusiones; ideo adhibito principio, satis est ostendere eo principio conclusionem contineri, quod fit altera praemissa. Itaque ea praemissa, quae conclusionem continet, appellari potest *continens*, quae vero declarat contineri, dici potest *declarans*. In affirmativis alterutra potest haberi ut continens; spectata enim extensione terminorum maior potius erit continens; spectata comprehensione potius minor. In negativis, cum conclusio sit negans, praemissa negans potiori iure vocabitur *continens*; et affirmans *declarans*.

ARTIC. XVII.

De demonstratione.

CCXLII. QUID DEMONSTRATIO. *Demonstratio est argumentatio legitima, quae vel ex certis praemissis certas conclusiones, vel ex probabilibus praemissis probabiles conclusiones colligit.* Simpliciter vero et κατ' ἐξοχήν demonstratio appellatur *ea argumentatio legitima, quae ex certis principiis certas colligit conclusiones.* De probabili disserendum erit in appendice. Nunc de demonstratione simpliciter dicta proferenda sunt ea, quae initio sequentis tractationis necessaria sunt. Itaque vocatur primum *argumentatio*, qua omnis argumentatio intelligitur, quae hactenus est explicata. Dicitur praeterea *legitima*, quae nempe sit recta secundum formam, in qua scilicet leges traditae argumentationis serventur. Dicitur tandem *ex certis praemissis*, eo quod praemissae eius debent 1^a esse verae; 2^a earum veritas esse debet manifesta nobis; secus enim concluditur nihil. His autem omnibus conditionibus positis, quod scilicet forma sit legitima, et materia sit vera ac certa, consequens certum necessario consequitur (CCV seqq.).

Hinc colligitur 1^o praemissas esse, quatenus tales, *prior*es conclusionem; h. e. prius eas cognosci quam cognoscatur conclusio, nam in eius notitiam adducunt.

2^o Esse easdem rursus, quatenus tales, *notiores* conclusionem, ab iis enim affunditur lux conclusioni.

3^o Si praemissarum veritas non immediate appareat, ea demonstranda est, ut certa sit illarum conclusio; et donec demonstrata ea sit, nullam demonstrationem haberi. Idcirco omnem demonstrationem esse vel formaliter, vel virtualiter ex praemissis *immediatis*, quarum nempe veritas immediate appareat; et ex *primis*, quae nimirum demonstratione non egeant.

4^o Ideoque demonstrationem non semper simplici syllogismo constare, sed plerumque serie quadam syllogismorum.

CCXLIII. QUOTUPLEX DEMONSTRATIO. *Demonstratio primum duplex est, directa, et indirecta. Directa est verum ratiocinium, est nimirum ea quae praedicatum aliquod de subiecto demonstrat propter aliquam notam, quae alterutri inest: quae nota est terminus medius, quocum extremi comparantur. Demonstratur autem praedicatum de subiecto, sive affirmative, ostendendo quod illi competat, sive negative, ostendendo quod ei non competat. Sic demonstras animum esse simplicem, propter notam intelligentiae, quae inest animo, et simplicitatem postulat: sic demonstras corpus non esse ens cogitans, propter notam simplicitatis, quae competit cogitanti, et deest corpori.*

Indirecta demonstratio est, cum analysi instituta conceptum subiecti et praedicati, absque ope alterius conceptus, seu termini medii, manifesta fit eorum identitas, vel diversitas per principium contradictionis. Quamvis proinde ipsa possit ad formam quamdam ratiocinii vel syllogismi revocari, reapse tamen non est proprie dictum ratiocinium; quia deest terminus medius. Sic demonstras omne totum esse maius sua parte, quia secus esset totum et non totum.

CCXLIV. QUOTUPLEX DEMONSTRATIO DIRECTA. *Demonstratio directa duplex distinguitur, a priori, et a posteriori.* Quod ut intelligatur, advertendum est *prius* et *posterius* dupliciter accipi posse: nimirum in *ordine logico* sive *cognitionis*, et in *ordine ontologico* sive *rerum*. Porro in *ordine logico* praemissae sunt semper *prior*es conclusionem: quapropter non est hic ordo, qui attenditur, cum duplex demonstratio distinguitur; sed est *ordo ontologicus*. Scilicet aliquando veritas, quae est in conclusionem, pendet secundum ordinem ontologicum a veritate, quae est in praemissis: ut in hoc syllogismo: *Si Deus est iustus, poenas et praemia secundum merita distribuit: atqui est iustus; ergo.* Aliquando e contrario veritas, quae est in praemissis, pendet secundum ordinem ontologicum a veritate conclusionis: *Si Deus poenas et praemia secundum merita distribuit, est iustus: atqui Deus distribuit praemia et poenas secundum merita; ergo.* Iam vero in primo casu demonstratio dicitur *a priori*; in altero, *a posteriori*. Quare

in demonstratione *a priori*, terminus medius est a parte rei ratio cur subiecto competat praedicatum: in demonstratione *a posteriori* praedicatum est a parte rei ratio cur medius terminus competat subiecto.

Porro ratio ontologica duplex distingui potest: *physica*, sive in ordine existentiae; *metaphysica*, sive in ordine essentiae, aut intelligibilitatis. In ordine physico habet veram rationem *causae*; et quadruplex distinguitur, hoc est *efficiens*, *materialis*, *formalis*, *finalis*. In ordine metaphysico est ipsa essentia, sive aliqua nota essentialis rei; diciturque simpliciter *ratio*. Licet enim notae realiter non distinguantur, ideoque careant vera ratione *causae*, potest tamen una nota esse ratio, cur alia nota ipsi subiecto competat, vel cur competere intelligatur: ut *intellectus* ratio est *libertatis*. Quare demonstratio *a priori* est processus a causa, vel a ratione ad effectum, sive rationatum. Demonstratio *a posteriori* est processus ab effectu sive rationato ad causam, sive rationem. Quocirca demonstratio *a priori* locum habere nequit, nisi prius cognoscatur causa quam effectus, ratio quam rationatum.

Nota: Demonstratio *a priori* ea est, quam Aristoteles demonstrationem simpliciter appellat: quamque definit in libro 1^o Posteriorum analyticorum c. 2^o: *Syllogismus constans ex veris, primis, immediatis, prioribus, notioribus, causisque conclusionis*. Ex quibus notas *prioritatis*, et *causae* accipit ipse in ordine non tantum logico, sed ontologico. Potest tamen ea definitio aptari etiam demonstrationi *a posteriori*, et proinde demonstrationi generice spectatae, si de ordine logico eae notae praecise intelligantur: nam ceterae notae, ut monuimus (CCXLII, 1, 2, 3) cuique competunt demonstrationi.

CCXLV. QUAE NAM PRAESTANTIOR DEMONSTRATIO. Demonstratio *a priori* non solum ostendit rem esse, sed praeterea ostendit causam, sive rationem cur res sit; unde dicitur *demonstratio propter quid* (*διότι*): demonstratio *a posteriori* ostendit rem esse, et causam exhibet cur cognoscamus rem esse, non vero causam cur res sit; unde dicitur tantum demonstratio *quia* (*ὅτι*). Manifestum est autem illam esse per-

fectiorem, quia perfectior est cognitio quam parit menti; complete enim veritas tenetur, eum eius necessitatis causa, vel ratio ontologica cognoscitur: atque id intendit intellectus, qui non quiescit nisi cum rerum causas aut rationes perspectas habet. Nihilominus demonstratio *a posteriori* frequentior est nobis, quorum cognitio per sensationem exorditur, ideoque a factis incipit; quique essentias rerum imperfectissime cognoscimus.

Cognitis autem veritatibus per demonstrationem *a posteriori*, atque iis deinceps inter se comparatis, potest cognosci quatenam sit ontologica causa alterius; atque ita obtineri id, quod per demonstrationem *a priori* obtinetur. Ex. gr. cognitio *a posteriori* hominem esse liberum et rationalem, cognosci potest, comparatione inter has notas instituta, intelligentiam esse rationem libertatis. Ad quod analysis notarum, et habitudinis earum ad invicem conducet. Hinc et definitiones essentialis rerum statui et probari possunt, cognitio a posteriori notis rei, et, comparatione inter eas instituta, deprehensis illis, quae sunt radix ceterarum.

CCXLVI. Huc spectat demonstratio *regressiva*, seu *circularis*; quae ab effectu, vel rationato ascendit ad causam, vel rationem, et ab ea deinceps regreditur ad penitentiorem naturae effectus, vel rationati notitiam assequendam: in qua demonstratione effectus vel rationatum sub diverso respectu spectatur in ascensu et descensu. In ea nullum est vitium; nam multiplex constat demonstratione, et unaquaeque ex iam notis et probatis ad alia minus nota procedit. Sic cognita ex creaturis existentia Dei, tum eius cognitio perfectionibus, revertimur ope notitiae harum perfectionum ad plenam notitiam habendam effectuum divinorum.

ARTIC. XVIII.

De concertatione syllogistica

CCXLVII. QUID CONCERTATIO SYLLOGISTICA. *Concertatio syllogistica est disputatio circa aliquam thesim, ut veritas magis*

elucescat, instituta inter duos, quorum alter eam tuetur, alter impugnat, syllogistica forma arguendo.

CCXLVIII. QUAE PARTES DEFENDENTIS. *Partes defendentis sunt veritatem strenue et modeste tueri.* Itaque audito argumento adversarii, primum integre resumatur: tunc rursus repetatur, ut de singulis propositionibus iudicet. Porro si in syllogismo deest consequentia, sufficit hanc negare. Si consequentia negari simpliciter nequit, de singulis propositionibus iudicandum est: et quae vera est, concedatur; quae falsa, negetur. Si negatur maior, non amplius procedatur. Si qua propositio ad conclusionem inferendam non conducit, transmittatur; si tamen falsa est, satius est ipsam insuper negare. Si qua propositio est ambigua, distinguenda est, ut verus sensus concedatur, falsus negetur: distinctio vero, dum fieri potest, in ipsos terminos cadere debet, ut eorum multiplex sensus discernatur. Porro si membrum aliquod distinctionis adhuc sit ambiguum, rursus ipsum distinguatur, sive subdistinguat.

Consequentia nunquam distinguitur; sed vel conceditur, vel negatur: non enim consistit in aliqua assertionem, sed in ipso nexu illationis; qui vel adest, vel non adest. Consequens vero distingui potest, sicut antecedens.

Iam vero cum sensus termini alicuius distinguitur, distinctio repetenda est, cum iterum occurrit terminus distinctus. Si ergo distinctio cadit in terminum medium, distincta maiore, distinguenda est quoque minor, atque ita ut pars negata in maiore concedatur in minore, et vicissim.

Si autem distinctio cadit in aliquem extremum, distincta praemissa ubi reperitur, repetenda est distinctio eadem in consequente.

In distinguendo autem utatur, quoad eius fieri potest, terminis brevioribus, quos usus suppeditabit. Quosdam, qui frequentius occurrere possunt, et quorum notitia est magis necessaria, haec recensemus. Itaque distinctio una est, *materialiter et formaliter*; *materialiter* veram esse dicitur, quod de subiecto affirmatur, aut negatur, praecisione facta a forma; *formaliter* quod de eo dicitur ratione formae. Altera est

formaliter et efficienter; aliquid enim causa est alterius vel quatenus forma (causa formalis) est, vel quatenus efficit (causa efficiens). Tertia *formaliter*, et *virtualiter*: *formaliter* esse aliquid dicitur haec aut illa res, quod secundum eius rei propriam rationem existit; *virtualiter* aliquid est hoc aut illud, quod ea secundum virtutem continet. Quarta: *formaliter*, et *denominative*: *formaliter* quatenus aliquid appellatur ex eo quod in seipso est: *denominative*, quatenus aliquid ex eo, a quo extrinsecus afficitur, appellationem accipit; ut obiectum a scientia dicitur cognitum. Quinta: *actu*, et *potentia*: *actu* dicitur quod est; *potentia* quod potest esse. Sexta: *simpliciter*, et *secundum quid*: *simpliciter* dicitur quod sine addito dicitur; *secundum quid* quod cum addito. Septima: *per se*, et *per accidens*: *per se* esse dicitur, quod alicui competit ratione sui, quod necessario competit; *per accidens* dicitur esse quod alicui competit ratione alterius, quod contingenter competit. Octava: *in actu signato*, *in actu exercito*: primum dicitur, cum denotatur res significata per terminum; alterum, cum terminus accipitur pro exercitio significationis eiusdem: cogitatio in actu signato est res designata ea voce; in actu exercito est actuale exercitium cogitationis. Nona: *immediate*, et *mediate*: non indiget explicatione. Decima: *necessitate consequentiae* et *necessitate consequentis*; ea habetur, cum illatio seu connexio inter antecedens et consequens est necessaria; haec, cum veritas consequentis est necessaria.

Peracta distinctione, et subdistinctione, negandum est sub data distinctione consequens, et consequentia pariter est neganda.

Nunquam negetur solum consequens; concesso enim antecedente et consequentia, concedendum quoque est consequens.

Declaratio distinctionis non semper est danda; nisi cum non adeo est clara, aut occasionem praebet thesi explicandae, et probandae. Negationis vero probatio non est exhibenda; quia probandi munus spectat ad adversarium.

Si alicuius propositionis sensum non assequatur, licebit defendenti petere explicationem ab adversario.

Uti identidem poterit retorsione argumenti; quae in eo consistit, ut ex ipsis principiis ab adversario positis colligat contradictoriam conclusionis illius, quam adversarius probare conatur.

Indecorum ipsi est ea negare, quae iam concessit, vel concedere, quae negavit: nihilominus quia in disputando non victoria, sed veritas quaeritur; si aliquid male concessum est, ad honorem veritatis poterit deinceps negari; et vicissim.

CCXLIX. QUAE PARTES ARGUMENTI. *Partes argumenti sunt thesim strenue et modeste impugnare.* Itaque in primis assumat contradictoriam thesim impugnandae, nisi aliquando res suadeat, ut assumatur contraria. Exordiatu statuendo ipsam contradictoriam, et ex ea inferendo falsitatem thesim eo argumento, quod dicitur enthymema. Negatam contradictoriam probet syllogismo, cuius conclusio sit ipsa contradictoria. Porro primo syllogismo proposito, munus deinceps ipsius est conclusionem suam tueri et probare non quomodocumque, sed prout nexa est cum praemissis primi syllogismi a se positi, hoc est tueri antecedens a se positum, eiusque nexum cum consequente: hoc autem est quod aiunt, servare eundem terminum medium in arguendo. Quare si consequentia solum negetur, erit probanda, ostendendo syllogismum esse in forma, et antecedens verum. Si aliqua propositio antecedentis negetur, ea probanda est. Si negetur maior, et ea ab ipso tandem probetur; postquam probata est, redeundum est ad primum argumentum, cuius erat maior negata, nisi iam minorem defendens concesserit; ut veritas conclusionis pateat.

Si propositio aliqua distinguatur, instaurare debet argumentum, quod tripliciter fieri potest; vel impugnando distinctionem, vel probando partem negatam, vel probando consequentiam, quod postremum efficiet, si ex parte concessa a defendente colligat suam conclusionem.

Iam vero caveat ne in initio plures propositiones assumat impugnandas, vel propositionem pluribus membris constantem, sed simplicem et claram proponat. Uti aliquando

potest enthymemate, dilemmate, syllogismo conditionali, et disiunctivo; sed frequentior usus sit syllogismi simplicis.

Uti etiam poterit identidem argumento ad hominem, quod in eo consistit, ut ex principiis ab adversario admissis, sive veris, sive falsis, colligat conclusionem suam contra ipsum adversarium.

Non interserat rationes praemissis; sed eas reservet pro argumentis sequentibus.

Si defendens negat disiunctivam, ius habet petendi, ut adsignetur membrum omissum in disiunctiva.

Si universalis propositio negatur, potest petere *instantiam*; nempe ut ab adversario adsignetur particularis aliquis casus, in quo universalis propositio non verificetur. Ceterum pro hac dialectica exercitatione iuverit forte conferre L. VIII Topic. Aristotelis.

ARTIC. XIX.

De sophismatis.

CCL. QUID SOPHISMA, ET QUOTUPLEX. *Argumentum sophisticum est illud argumentum, quod videtur concludere, et non concludit.* Fallacia ergo quaedam latet, quae sophisma dicitur. Duplex est sophisma. Nam vitium argumentationis vel est ratione formae, vel ratione materiae. Ratione formae, cum peccat contra leges dialecticas argumentationis, ut conclusio non sit recta: ratione materiae cum in praemissis falsum assumitur. Verum non omne vitium sophisma dicitur; sunt enim plurima satis ex se evidentia; sophisma autem est fallacia latens quodammodo. Sophismata igitur omnia, quae enumerantur, possunt ad duas classes revocari; peccari enim potest vel in forma, vel in materia argumentationis; hinc duplex veluti species sophismatum: quorum alia sunt dialectica, alia realia.

CCLI. QUOT PRAECIPUA SOPHISMATA DIALECTICA. Sophismata dialectica haec potissima sunt: 1° *mutatio suppositio-* nis termini, quae fit vel cum terminus aequivocus nunc uno

sensu, nunc altero adhibetur; vel bis particulariter in praemissis accipitur; vel fit transitus a sensu composito ad divisum, aut vicissim; aut a sensu colectivo ad distributivum, et e contrario: aut a sensu materiali ad formalem, et vicissim; aut nunc magis, nunc minus *ample* sumitur. Exempla postremorum duorum: Hoc calidum est ferrum: hoc calidum nunc factum est; ergo nunc factum est ferrum. Quod non amisisti habes: regnum non amisisti; ergo regnum habes. Hoc sophismate contra 1^{am} aut 4^{am} regulam syllogismi peccatur.

2^o *Fallacia consequentis*, quae habet locum in syllogismis conditionalibus, cum antecedens concluditur ex consequente, vel consequentis oppositum ex opposito antecedentis.

3^o *Ignoratio elenchi*; ἐλεγχος (redargutio, reprehensio) est syllogismus inferens contradictorium eius, quod alter defendit vel concedit: ignorare igitur elenchum dicitur, qui non bene statuit propositionem contradictoriam, vel contrariam, quam ipse tueatur, ut adversarii propositionem impugnet. Quare videtur ita arguens nescire quid ei sit probandum. Peccat autem contra leges dialecticas oppositionis. Sic cum a catholicis sectae protestantium impugnantur eo titulo, quod non sint sanctae, quia sancta non est eorum lex et doctrina; peccant haeretici ignoratione elenchi, cum contra probare assumunt esse plures malos inter catholicos, quam inter protestantes: quod quidem et ipsum, proportionem habita, falsum est.

CCLII. QUENAM SOPHISMATA REALIA. Haec sunt: 1^o *Fallacia accidentis*; quae committitur, cum aliquid tribuitur tamquam conveniens *subiecto*, quod convenit *accidenti*; vicissim cum *accidenti* tribuitur, quod convenit *subiecto*. Accidentis dicitur quidquid non est idem cum subiecto, eique quomodocumque inest. Sic peccant qui regimini alicui tribuunt vitia personarum, exinde arguentes regimen ipsum esse malum: sic peccat qui recentiorum inventa in scientiis naturalibus fastidit, quia magni fiunt ab hostibus Ecclesiae, et ad impugnationem veritatis, licet perperam, adhibentur.

2^o *Petitio principii*; quae est probatio alicuius propositionis innixa suppositae veritati vel eiusdem propositionis probandae, vel illius, quae cum ea est connexa, et ab adversario iure negatur eo ipso quod negatur prior; quaeque proinde primum probanda esset, non supponenda. Sic principium peteret, qui Dei existentiam demonstraret ex eo quod existit ens infinitum, quod nondum probasset; hoc enim negat, qui negat esse Deum: sic qui probaret non esse alteram vitam hac ratione contentus, quia in hac est ultima hominis felicitas; quin istud demonstraverit.

3^o *Circulus vitiosus*; quo cum duo sunt probanda, unum demonstratur ex altero, et alterum ex primo. Probandum tibi sit Romanum Pontificem esse successorem Petri: probas ex eo quod Petrus fuit primus Episcopus Romanus: hoc alterum vero demonstras, quia Episcopi Romani a Petro initium ducunt: versaris in circulo.

4^o *Non causa pro causa*; cum aliquid causa eius habetur, cuius non est causa. Sic peccatur cum arguitur: *hoc post hoc, ergo ex hoc*; cum effectus tribuitur ei, quod est tantum conditio, occasio; vel aliqua commentitia causa excogitatur, aut nomina producuntur explicantia nihil, ut qualitates occultae, sympathiae rerum. Sic male arguis: societates quaedam civiles Ecclesiae Dei rebelles opibus et potentia floruerunt: ergo discessio ab Ecclesia origo est felicitatis.

5^o *Dicti simpliciter et secundum quid*. *Simpliciter* dicitur quod sine addito dicitur, quod cum addito dicitur, dicitur *secundum quid*. *Simpliciter*: Caius est superior ceteris; *secundum quid*: Caius est superior ceteris doctrina. Peccatur cum a dicto simpliciter colligitur dictum secundum quid, et viceversa. Ut licet comedere carnes; ergo licet quoque die sabbato: vel Ecclesia prohibet certis diebus carnes; ergo Ecclesia abhorret a carnibus: et Ecclesia vetat legi versiones S. Scripturae in lingua vulgari a se non probatas: ergo vetat lectionem S. Scripturae.

CCLIII. Enumerantur quoque aliae fallaciae, quae dicuntur *fallaciae in dictione*, seu *sophismata vocum*. Verum adeo ineptae sunt, ut pigeat eas recensere; cum praesertim vi-